

De Molukse acties in het nieuws

De berichtgeving over de Molukse gijzelingsacties
in de jaren zeventig en de jaren tien

Jojanneke Wolzak (6297951)

Bachelor Eindscriptie Geschiedenis (GE3V14054)

Woorden: 7891

Universiteit Utrecht

Begeleider: Geraldien von Frijtag Drabbe Kunzel

April 2020

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

1. Abstract.....	3
2. Inleiding.....	4
3. Hoofdstuk 1: de jaren zeventig.....	8
3.1 De Nederlandse kranten.....	8
3.2 De Molukse bladen.....	10
3.2.1 <i>Toma</i>	10
3.2.2 <i>Tjengkeh</i>	13
3.2.3 <i>De Zuidmolukker</i>	14
3.2.4 <i>ICCANbrief</i>	15
3.3 Deelconclusie.....	16
4. Hoofdstuk 2: de jaren tien.....	18
4.1 Nederlandse kranten.....	18
4.2 Molukse bladen.....	20
4.2.1 <i>TifaMagazine</i>	20
4.2.2 <i>Maluku4Maluku</i>	21
4.3 Deelconclusie.....	22
5. Conclusie.....	23
6. Bibliografie.....	25

1 Abstract

Zuid-Molukse jongeren gingen in de jaren zeventig over tot gijzelingsacties om politieke motieven na te streven, namelijk: de vestiging van een vrije Zuid-Molukse Republiek (RMS). Deze acties – onderdeel van de collectieve geschiedenis van Nederland – kwamen voort uit groeiende frustraties aangaande de beloftes die niet werden nagekomen door de Nederlandse regering. De media brachten de acties veelvuldig in het nieuws. In dit onderzoek wordt via een kwalitatieve krantenanalyse nagegaan of er sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw een verandering heeft plaatsgevonden in de betekenisgeving van de Molukse acties. Bijzondere aandacht gaat uit naar de positieve, dan wel negatieve betekenisgeving aan deze acties binnen de Molukse gemeenschap. Zowel Nederlandse als Zuid-Molukse kranten zijn in het tijdsbestek van de jaren zeventig en van de jaren tien van de eenentwintigste eeuw in beschouwing genomen. De overwegend negatieve betekenisgeving in de Nederlandse kranten in de jaren zeventig ontwikkelde zich tot een meer genuanceerd en positievere betekenisgeving. In de Zuid-Molukse kranten werd zowel in de jaren zeventig als in de jaren tien gepleit voor meer begrip. Desalniettemin gebruiken de Zuid-Molukse kranten minder strijdbare taal dan in de jaren zeventig. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat in de jaren tien aanzienlijk aan kracht heeft ingeboet onder Zuid-Molukkers.

2 Inleiding

Eensgezind stapten zeven Zuid-Molukse jongeren uit Bovensmilde op 2 december 1975 in de stoptrein 373 van Groningen naar Zwolle. Een gewelddadige gijzeling van twaalf dagen in Wijster (Beilen) volgde. “Wij eisen dat er [...] aan onze eisen voldaan zal worden, anders knallen wij één van de gijzelaars dood [...]”, stond in de brief van de Zuid-Molukse jonge kapers aan de Nederlandse regering.¹ Er vielen uiteindelijk drie doden. Anderhalf jaar later volgde een gewelddadige treinkaping bij de Punt (1977) die door de Nederlandse regering hard werd beëindigd. In maart 1978 vond als sluitstuk de laatste gijzelingsactie bij het provinciehuis in Assen plaats.²

Deze gijzelingsacties waren min of meer het hoogtepunt van een reeks Molukse acties. Zuid-Molukse jongeren gingen namelijk na verscheidene diplomatieke demonstraties, protestmarsen en petitie over tot een hardere aanpak om erkenning af te dwingen en politieke motieven na te streven, namelijk: de vestiging van een vrije *Republik Maluku Selatan* (RMS). De acties kwamen voort uit de groeiende frustraties en onvrede over het “het onrecht dat hen werd aangedaan door de Nederlandse regering.”³ De beloftes van de Nederlandse overheid aangaande de Zuid-Molukse politieke doelen – het zogeheten RMS-ideaal – werden volgens hen niet gewaarborgd of serieus genomen; Nederland was schuldig aan de vernietiging van hun volk.⁴ Dit gebruik van geweld om een politiek doel te bereiken was een nieuw verschijnsel voor de Nederlandse samenleving en veroorzaakte verbijstering en wanhoop.⁵

Toch kwamen de acties niet uit de lucht vallen. Zij hadden te maken met de moeizame dekolonisatie. Nederland en Indonesië kennen een koloniale geschiedenis van circa 300 jaar. Na de Tweede Wereldoorlog in 1945 wilde Nederland de heerschappij herstellen over de kolonie Nederlands-Indië, waarvan het gebied van de Zuid-Molukken staatkundig deel uitmaakte. De Indonesische nationalistenvenen kwamen in opstand. Als reactie daarop zette de Nederlandse regering het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL) in, waarin een groot aantal Molukkers in krijgsdienst voor Nederland vocht. Echter, president Soekarno riep de onafhankelijke eenheidsstaat Indonesië uit. Dit had tot gevolg dat de Zuid-Molukkers in april 1950 – mede de door Nederland gegarandeerde – RMS proclameerden. Omdat de RMS niet werd erkend door Indonesië en deze staat door Soekarno de kop in werd gedrukt, verslechterde de positie van de Molukse KNIL-militairen in Indonesië. Als noodoplossing verscheepte de Nederlandse regering deze militairen met hun gezinnen op 2 februari 1951 voor “tijdelijke

¹ Peter Bootsma. *De Molukse Acties. Treinkapingen en gijzelingen 1970-1978*. (Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2015), 87; “Stukken betreffende de gijzelingen. Naweeën, kamerstukken, verslagen. 1976-1979.”, (Amsterdam: IISG).

² Bootsma. *De Molukse Acties*, 12-13

³ “Boodschap aan het Nederlandse volk, De Vrije Zuidmolukse Jongeren Mena Muria” in: “Stukken betreffende de gijzelingen. Naweeën, kamerstukken, verslagen. 1976-1979.”, (Amsterdam: IISG).

⁴ Bootsma, *De Molukse Acties*, 12-13; “Boodschap aan het Nederlandse volk, De Vrije Zuidmolukse Jongeren Mena Muria” in: “Stukken betreffende de gijzelingen. Naweeën, kamerstukken, verslagen. 1976-1979.”, (Amsterdam: IISG).

⁵ A.P. Schmid, J.F.A de Graaf, F. Bovenkerk, L.M Bovenkerk-Teerink en L. Brunt, *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*. (Amsterdam: 1982), 145.

opzending” naar Nederland, waar zij werden gedemobiliseerd. Bij deze gedwongen komst van deze 12.500 Zuid-Molukse KNIL-militairen werd verondersteld dat dit verblijf uiterlijk zes maanden zou duren.⁶ Dit verblijf duurde echter veel langer dan werd gedacht door zowel de Nederlandse overheid als door de Zuid-Molukkers. Er ontstonden spanningen in de Nederlandse samenleving. De frustratie en onvrede bij de Zuid-Molukkers groeiden omdat de erkenning van de door Nederland beloofde RMS uitbleef. In de jaren 70 van de twintigste eeuw leidde dit tot de zogenoemde Molukse acties.⁷

De Molukse gijzelingsacties – Wassenaar (1970), Wijster en Amsterdam (1975), De Punt en Bovensmilde (1977) en Assen (1978) – zijn onderdeel van de collectieve geschiedenis van Nederland. De media brachten de acties in het nieuws en vertolkten de meningen van verschillende bevolkingsgroepen. Naar aanleiding van deze ontwikkelingen kan de vraag worden gesteld hoe de gijzelingsacties werden ontvangen, in de Nederlandse samenleving en in de Zuid-Molukse gemeenschap. Met betrekking tot die laatste gemeenschap kan men zich ook afvragen op welke manier en in hoeverre er sprake was van begrip voor of identificatie met de acties onder Molukkers. Deze scriptie draait om dit vragencluster. Centraal staat de vraag: *“In hoeverre bestaat er positieve of negatieve betekenisgeving en/of identificatie onder Molukkers in verschillende periodieken met betrekking tot de gijzelingsacties?”*

Daarmee raakt dit onderzoek aan het conceptuele vraagstuk van identiteit. Volgens L. Huddy wordt een identiteit van een bepaalde groep gevormd door het zelfbeeld van de groep, maar wordt deze tevens gevormd door categorisatie en door de identiteit die de groep krijgt toegeschreven door anderen.⁸ De identiteit van een minderheid is zowel een gemeenschappelijke beleving als een constructie van buitenaf. Om die reden worden Nederlandse en Molukse kranten vergeleken.

Naast vergelijking van twee verschillende soorten kranten – met een ander lezerspubliek – is er ook gekozen voor een vergelijking in de tijd. De periodes die onderzocht worden zijn de jaren zeventig – ten tijde van de gijzelingsacties – en een recentere periode, de jaren tien van de eenentwintigste eeuw. Het is interessant om deze periodes te vergelijken aangezien in de jaren zeventig anders werd gedacht over terrorisme dan in de jaren tien. In de jaren tien is tevens het koloniale verleden van Nederland in een ander perspectief komen te staan.⁹

De maatschappelijke relevantie van het onderwerp kan worden aangetoond door vast te stellen dat kwesties rondom minderheidsgroeperingen in hedendaagse samenlevingen actueel zijn. Protesten, demonstraties en conflicten gedreven door politieke ideologieën, zijn van alle tijden en spelen ook in hedendaagse samenlevingen een rol. Daarnaast heeft de wijze waarop de media gebeurtenissen overbrengen invloed op de betekenisgeving. Dat de Molukse kwestie ook vandaag nog relevant is blijkt uit de rechtszaak die in juli 2018 opnieuw geopend werd ten aanzien van het handelen van de overheid

⁶ Henk Smeets en Fridus Steijlen, *In Nederland gebleven. De geschiedenis van Molukkers 1951-2006* (Utrecht 2006), 71-72.

⁷ Bootsma, *De Molukse acties*, 12-13.

⁸ Leonie Huddy, 'From social identity to political identity: a critical examination of social identity theory', in: *International Society of Political Psychology* 22 (2001), 130.

⁹ Ianthe Sahadat, "De schaduwzijde van de geschiedenis komt steeds meer in het licht", *De Volkskrant*, (20-12-2019).

inzake de treinkaping bij de Punt (1977). Door een historisch onderzoek te verrichten naar de Zuid-Molukse gemeenschap in de Nederlandse samenleving kan een alomvattend beeld worden gevormd over de groep. Het is van belang om te benadrukken dat de geschiedenis van de Molukkers een onderdeel is van de geschiedenis van Nederland. Kennis en begrip ten aanzien van de problematiek van de Zuid-Molukken ontbreekt namelijk grotendeels in de Nederlandse samenleving. Een onderzoek naar de media over deze gebeurtenissen is nuttig om te achterhalen op welke manier er indertijd mee werd omgegaan en wellicht welke les vandaag de dag hieruit kan worden getrokken.

Dit onderzoek draagt bij aan het historiografische debat omtrent de berichtgeving over de Molukse geschiedenis in Nederland. Een helder overzicht van de Molukse geschiedenis is verschaft door Henk Smeets en Fridus Steijlen in hun werk *In Nederland gebleven. De geschiedenis van Molukkers 1951-2006*, waarbij de identiteit van Molukkers centraal werd gesteld. De Molukse acties en de motieven en verhalen van de kapers zelf zijn uitvoerig onderzocht in het werk van Peter Bootsma *De Molukse Acties: treinkapingen en gijzelingen 1970-1978*. De acties zijn geanalyseerd door middel van verhalen en interviews van gegijzelden en gijzelnemers. Er is tevens in 1982 een onderzoek gedaan naar de media en de Molukse acties door A.P. Schmid en J.F.A de Graaf in *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publiek opinie*, waarin de manier hoe de media – pers, radio en televisie – over de acties hebben bericht en wat het effect op de publieke opinie was. Naar voren komt dat de media niet onbevooroordeeld waren ten opzichte van de Molukkers. Deze analyse bouwt op dit onderzoek van Schmid en Graaf voort. Er is echter nog geen vergelijkend onderzoek gedaan tussen berichtgevingen uit kranten afkomstig uit verschillende periodes. De Molukse bladen zijn in andere onderzoeken onderbelicht gebleven. In dit onderzoek wordt daarom ook de nadruk gelegd op het perspectief van de Molukse gemeenschap zelf, omdat dit bijdraagt aan een nieuw inzicht met betrekking tot de perceptie van de Molukse gemeenschap in die tijd.

Deze onderzoeksvraag wordt beantwoord door een kwalitatieve analyse van Nederlandse kranten – onder andere de kwaliteitskranten *Trouw*, *Het Parool*, *NRC Handelsblad*, de nauw betrokken regionale krant *Nieuwsblad van het Noorden* – en conservatieve populaire kranten als de *Telgraaf* en het conservatieve populaire opinieweekblad *Elsevier* te bespreken. Daarnaast zullen ook verschillende Molukse kranten – *Toma*, *Tjengkeh*, *De Zuidmolukker* en *ICCANbrief* – worden geraadpleegd. Aangezien deze Molukse kranten niet meer bestonden in de jaren tien, worden voor deze periode de berichten op de online platforms *TifaMagazine* en *Maluku4Maluku* geanalyseerd. Het gebruik van kranten als primair bronnenmateriaal is van belang omdat op die manier de identificatie en perceptie onderzocht kan worden. De waarde van een krantenanalyse wordt onderschreven door historicus John Tosh. Kranten leggen namelijk de politieke en sociale kijk vast die de meeste impact hebben.¹⁰ Door krantenberichten uit verschillende periodes te vergelijken kan worden vastgesteld of er een verandering heeft plaatsgevonden met betrekking tot de betekenisgeving aan de gijzelingsacties.

¹⁰ John Tosh, *The Pursuit of History: methods and new directions in the study of modern history* (Harlow, 2010): 97-98.

Het onderzoek is opgebouwd uit twee hoofdstukken. In hoofdstuk 1 worden eerst beknopt de berichtgevingen in Nederlandse kranten uiteengezet. Daarna worden de Molukse kranten uit de jaren zeventig uiteengezet. In het tweede hoofdstuk wordt de berichtgeving met betrekking tot de gijzelingsacties in de jaren tien van de eenentwintigste eeuw besproken in zowel Nederlandse als Molukse bladen. De positieve of negatieve betekenisgeving van de Zuid-Molukse gemeenschap aan de Molukse gijzelingsacties wordt geanalyseerd. Na dit onderzoek kan worden geconcludeerd worden of er door de tijd heen een verandering heeft plaatsgevonden met betrekking tot de betekenisgeving van de Molukse acties.

3 De jaren zeventig

3.1 De Nederlandse kranten

Na de eerste Molukse acties in de jaren zeventig werd er over de problematiek rondom de Molukse kwestie, de oorzaken en achtergrondinformatie veel geschreven in kranten. Kwantitatief gezien verschenen in de periode 1970-1979, 1656 krantenartikelen over de ‘treinkapingen’, 1253 over de ‘gijzelingsacties’ en 862 over ‘molukse acties’.¹¹ Er was veel aandacht voor de historische context van de gijzelingsacties. Schmid en de Graaf concludeerden in hun onderzoek dat de gijzelingsacties in het begin van de jaren zeventig leidden tot meer achtergrondanalyses en begrip in kranten, waardoor mensen leerden het probleem in de historische context te plaatsen.¹² Dat er meer achtergrondanalyses verschenen, waarin begrip enigszins centraal stond, kan worden onderbouwd door een aantal krantenartikelen. Journalist Henk Dam stelde dat de “droevige geschiedenis van de Zuid-Molukse Republiek (RMS) door de kapingen en bezettingen wederom het onderwerp van gesprek” was geworden. In 1978 besteedde het liberale opinieweekblad de *HP* een geheel nummer aan ontwikkeling van het Zuid-Molukse probleem: “De Molukkers, het geweld, de leiders, de toekomst”. Meerdere mensen van Molukse afkomst – onder andere RMS-president Manusama en dominee Metiary – werden geïnterviewd. Ook in *Elsevier*, *HP* en *Vrij Nederland* verschenen een aantal edities met uitgebreide artikelen over de Molukse kwestie, waarin Molukse strijders aan het woord werden gelaten.¹³ Het ruimte geven aan Molukse woordvoerders gaf de Zuid-Molukse gemeenschap een gevoel van eigenwaarde.¹⁴ In *Dagblad van het Noorden* verscheen een artikel waarin werd stilgestaan bij de “bijzonder moeilijke positie die de Zuidmolukkers in de Nederlandse samenleving innemen”.¹⁵ De achtergrondverhalen van de Zuid-Molukse gemeenschap in de media leidden tot meer begrip.

Schmid en de Graaf stelden in hun onderzoek dat het algemene kenmerk van de media was dat zij ingehouden waren in hun verslaggeving en er “angstvallig voor waakten de zaken niet slechter voor te stellen dan ze al waren”.¹⁶ Zij waren veel minder racistisch en wraakzuchtig.¹⁷ Echter, in de analyse van Nederlandse kranten komt naar voren dat zij de gijzelingsacties kortzichtig en eenzijdig belichtten. De reacties op de Molukse acties in Nederlandse kranten uit de jaren zeventig tonen dit aan.

Op 26 maart 1976 verscheen in een krantenbericht uit het weekblad *Vrij Nederland* getiteld “Een zelfmoordexpeditie ten gunste van het vaderland”, waarin de motieven van de Zuid-Molukse kapers uiteen werden gezet. Het was een offer en heldendaad voor het vaderland, stelde Etty Aponno, de voorzitter van de Vrije Zuidmolukse Jongeren. De steun voor de Zuid-Molukse gemeenschap en de

¹¹ Geraadpleegd via: Delpher.nl

¹² Schmid en de Graaf, *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 95; 121.

¹³ “Ambon: de nuchtere waarheid”, *Elseviers Magazine* 29 (23-07-1977); “De jongere Molukkers en de gijzelingen”, *HP* 22, (4-06-1977); “Een gouden regen in den vreemde: kleine Molukse geschiedenis, *Vrij Nederland*, (02-09-1978).

¹⁴ Schmid en de Graaf, *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 99.

¹⁵ “Zuidmolukkers dulden discriminatie niet meer”, *Nieuwsblad van het Noorden* (11-12-1970).

¹⁶ Schmid en de Graaf, *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*, 95.

¹⁷ *Ibidem*.

sterke politieke identiteit van de Molukse jongeren werd benadrukt: “Het is een daad geweest, gedragen door de gemeenschap waar de jongens uit voortkomen. [...] De voorouders staan erg aan hun kant.” Hoewel in deze krant het Zuid-Molukse perspectief aan bod kwam, werd het Molukse perspectief onderuitgehaald met de volgende zinnen: “Zijn woorden lijken *absurd*, maar dan alleen voor wie, als de meeste Nederlanders, een minder dagelijkse omgang heeft met de geesten van zijn voorouders. Wat bij ons absurd lijkt, is in de Ambonese cultuur gewoon.” De auteur verklaarde: “Zo gaat dat met kinderen van een cultuur die min of meer noodgedwongen bivakkeren in een vreemd cultuurmilieu, waaraan zij *niet willen* assimileren.” Verderop in het artikel werden de acties omschreven als “Zuidmolukse relletjes” die “geen politieke missie” zijn, maar: “Veel erger: een religieuze missie.”¹⁸

In *Vrij Nederland* van 10 mei 1976 stelde J.B. Charles dat bij de straffen met betrekking tot de gijzelingsacties geen rekening hoeft worden gehouden met de “politieke misdaden”, omdat “[...] wij het concept politieke misdaden niet kennen en in Nederland daar niet van houden.” De houding van Nederland moest echter niet worden veranderd, stelde de auteur, omdat de gronden voor het “Ambonese terrorisme” volledig zijn verworpen. Het artikel stelde voor om voortaan “een ijzer” mee te nemen, wanneer men met de trein reist.¹⁹

In een kort artikel in de *Trouw* op 5 december 1975 – tijdens de “zinloze” gijzeling in Wijster – stond: “De actie van de Zuidmolukkers ontwikkelt zich met een snelheid en driestheid die alleen maar verbijstering kan wekken; ook bij mensen en groepen die in het verleden misschien nog geneigd zouden zijn geweest om begrip te vragen wegens de trieste menselijke en politieke achtergronden van waaruit deze Zuidmolukkers handelen.”

Het populaire *Elsevier Magazine* publiceerde op 18 maart 1975 een uitgebreid artikel met de titel “Het ware verhaal achter zinloos geweld”, waarbij werd benadrukt dat de acties voornamelijk gericht waren tegen de RMS-leiding die de belangen van de jongeren niet zou kunnen behartigen. De rol van Nederland wordt in deze beschouwing achterwege gelaten. Het artikel omschrijft de jongeren die de randgroep vormen als een groep die “in elk nieuw geluid over de RMS een bedreiging [ziet] en niet in de discussie betrokken [wilt] worden.” Daarnaast werd geconcludeerd dat de oorzaak een identiteitscrisis is: “de randgroepen kunnen zich nog maar op één manier identificeren: als terrorist, als held of als martelaar”. De conclusie van het artikel was: “het geweld wordt niet gepleegd omdat Den Haag de Ambon niet erkent, maar wegens de *sociale* ellende.”²⁰ In *Elsevier Magazine* werd beschreven dat er door de acties bij de Nederlandse bevolking geen “greintje” begrip meer overbleef voor het ideaal. “Niet alleen stellen de terroristen zich buiten de wet, de gehele Zuidmolukse gemeenschap komt steeds verder van de Nederlanders af te staan.”²¹

¹⁸ “Een zelfmoordexpeditie ten gunste van het Vaderland”, *Vrij Nederland* (26-03-1976).

¹⁹ “Zuidmolukkers”, *Vrij Nederland* (10-04-1976).

²⁰ “Het ware verhaal achter zinloos geweld”, *Elsevier Magazine* (18-03-1976).

²¹ “Hoe lang nog!”, *Elsevier Magazine* (18-03-1976).

Daarnaast verscheen aan het einde van de jaren zeventig in veel kranten een groot aantal korte en negatief oordelende nieuwsberichten over de gijzelingsacties. De woordkeuze in deze nieuwsberichten weerspiegelen de opvattingen over de acties en de gijzelnemers. Zo publiceerde het *Algemeen Dagblad* in september 1977 na de gebeurtenissen in Assen dat de overheid geen raad wist met de Zuid-Molukkers. Formuleringen als “zware voorzorgsmaatregelen”, “de terroristen van Bovensmilde en de Punt”, “Zuidmolukse gewelddaden” en “de olie op het Zuidmolukse vuur” dirigeerden de toon in het artikel. In *De Telegraaf* verscheen een artikel waarin het centrale punt was dat het “hoog tijd [was] dat de illusionisten van hun podium stappen.” Deze woorden kunnen als denigrerend worden beschouwd: “ze zijn aan het verkeerde adres”, “wie moet de Zuidmolukkers uit de droomwereld doen ontwaken” en “de groepjes met hun extreme denkbeelden ondergraven de samenleving.”²² In *Het Parool* verscheen in 1977 een artikel genaamd “Verkrampte Zuidmolukkers.” De oorzaak van de gijzelingen werd omschreven als “een conflict tussen de jongere en oudere generatie dat op de Nederlanders wordt afgereageerd”. Het Zuid-Molukse milieu was een omgeving die trekken van “geestesziekte” vertoonde.²³ *Nieuwsblad van het Noorden* schreef op 15 maart 1978 een artikel “Je hoort veel; Oh, God, daar heb je ze weer”, over de publieke reacties die dikwijls “overstuur” zijn. In het *NRC Handelsblad* verscheen een artikel dat “deze terreur” geen enkel politiek doel had.²⁴

Na de afloop van de gijzeling in Assen stelde *NRC-handelsblad* dat het na al de acties moet doordringen – “ook in de verwardste hoofden” – dat terreur voor niemand loont. Het *NRC-handelsblad* stelt dat er “gelukkig geen sympathie of begrip meer in de Zuid-Molukse gemeenschap is voort dit soort desperate acties.”²⁵

3.2 Molukse bladen

Om vast te stellen in hoeverre er een positieve, dan wel negatieve betekenisgeving en identificatie onder Zuid-Molukkers jegens de Molukse acties bestond, worden in dit hoofdstuk berichtgevingen in de Molukse bladen – *Toma*, *Tjengkeh*, *De Zuidmolukker* en *ICCANbrief* – geanalyseerd. Deze bladen verschenen maandelijks en boden een verbindend instrument tussen de Molukkers in Nederland. Via deze maandbladen werd de Zuid-Molukse gemeenschap op de hoogte gesteld van nieuwsberichten die voor hen van belang waren.

3.2.1. *Toma*

Toma! Vooruit! : *Maandelijks Orgaan Ter ondersteuning van de strijd voor een vrije onafhankelijke Republiek Maluku Selatan* was een Moluks maandblad onder de redactie van P. Manuputty en M. Sopacua, dat sinds 1965 – grotendeels in het Maleis – tot 1987 werd uitgeven. Het blad houdt zich nadrukkelijk bezig met de voorlichting over de politiek. *Toma* was een kritisch blad, die het belangrijk

²² “Hoog tijd dat de illusionisten van hun podium stappen”, *De Telegraaf*, (20-12-1975)

²³ Paul van 't Veer, “Verkrampte Zuidmolukkers”, *Het Parool*, (14-06-1977).

²⁴ “Vijftien jaar voor Molukse bezetters van het provinciehuis”, *NRC Handelsblad*. (30-06-1978).

²⁵ “Gelukkige afloop”, *NRC Handelsblad* (15-03-1978).

achte dat de lezers op de hoogte gebracht werden op welke manier de strijd van de RMS moest worden aangepakt. Zij stelden dat het gevoel van voldoening – de RMS realiseren – alleen bereikt kon worden als zij zelf een bijdrage leverden. In de edities van het blad werden nota's, toespraken, brieven, opiniestukken en de reacties daarop uiteengezet.

In de editie augustus 1978 werd in een column “Nederlandse “agressie” tegen Zuidmoluks-Inspraakorgaan” uiteengezet dat de Nederlandse regering zich bedreigd voelt door de politieke en culturele bewustwording van de jongeren-generatie. Met betrekking tot de gijzelingsacties stelden zij: “Gezien de groeiende politieke en culturele bewustwording bij de Zuidmolukse jongeren in Nederland bestaat er [...] een “irrationele-angst” van de zijde van Nederland.” In de column werd geadviseerd aan de Nederlandse regering dat zij niet politiek moesten manipuleren – d.w.z. het opheffen van het Molukse inspraakorgaan – omdat dit consequenties met zich zou brengen. *Toma* stelde: “Deze “psychologische agressie” roept onbewust fluctuerende reacties op. Recente gebeurtenissen (Amsterdam-Beilen, Bovensmilde-de Punt; Assense-Provinciehuis) zijn voortvloeijsels daaruit.”²⁶ De oorzaak van deze “listen” – de acties – was volgens hen te vinden in het falen van het Nederlandse beleid omtrent de Zuid-Molukse zaak; dit noemden zij “indirecte agressie.”²⁷

Met betrekking tot degene, die aan de gijzelingsacties hebben deelgenomen tijdens de Punt (1977) benadrukte *Toma* dat zij “Zuid-Molukse gedetineerden” en “politieke delinquenten” moesten worden genoemd. Zij achtten het “volstrekt onaanvaardbaar” dat ze niet op die manier aanvaard en veroordeeld zijn en betogen dan ook dat een geschikter beleid moet worden opgesteld ten aanzien van deze “politieke gevangenen”. *Toma* stelde dat het politieke aspect het belangrijkste motief was die ten grondslag lag aan de continue spanningen onder de “Zuid-Molukse gelederen”, die volgens hen uit kunnen monden in “‘onnodige’ uitbarstingen!!!!!!”.²⁸

In dit maandblad werden voortdurend radicale adviezen opgesteld voor de lezer, zoals: “Wij – Zuidmolukkers – moeten proberen om ons hoofd koel te houden, ons gezond verstand te prevaleren boven die verkeerde gedachtegangen die de R.M.S-strijd schade kunnen berokkenen.”²⁹ Ook in het daaropvolgend nummer werd gesteld: “bij dreiging en verstarring in het bewustzijn, moet er een *doorbraak* komen die zich desnoods keert tegen alle autoriteiten. Dat schept chaos, maar kan nuttig zijn om de maatschappij in beweging te houden.”³⁰ Ook scherpe leuzen als: “wij vragen ons af wanneer het volk nou eens wakker wordt!”³¹ In de editie van juli/augustus 1981 riep *Toma* jongeren op om kritisch de RMS-strijd te volgen: “Laten we ons doelbewust bezig houden met de strijd en niet onze krachten wijden aan andere zaken die daar niets mee te maken hebben. We moeten uitgaan van ons eigen kunnen. De Molukken moeten bevrijd worden door Molukkers en niet door anderen.”³²

²⁶ “Nederlandse ‘agressie’ tegen Zuidmoluks-Inspraakorgaan”, *Toma* 14 (augustus 1978), 3-5.

²⁷ *Ibidem*, 6.

²⁸ “Stellingname Zuidmolukse gedetineerden t.a.v. Commissie-Giel”, *Toma* 147 (november 1978): 7-8.

²⁹ “GOHEBA”, *Toma* 149. (januari 1979), 2.

³⁰ “Bewustzijn is mezelf zijn, dus Molukker zijn”, *Toma* 149. (januari 1979): 7-8.

³¹ “De situatie waarin wij zitten”, *Toma* 160. (januari 1980), 10.

³² *Toma*, 178/179. (juli/augustus 1981).

Aan het begin van de jaren tachtig bracht *Toma* een nummer uit waarin werd teruggeblikt op de jaren zeventig. Deze periode omschreef *Toma* als een periode waarin het geen rustige tijd is geweest en waarvan het warrige beleid van het Nederlandse kabinet de aanleiding is geweest. Ze stellen: “Een *positieve* ontwikkeling in de afgelopen jaren was dat het bewustwordingsproces bij de jongeren, vooral tijdens en na de gebeurtenissen in het noorden des lands, pas goed op gang kwam. Velen accepteerden Manusama en co. niet meer [...] en sloegen een eigen weg in om de RMS-strijd meer bekendheid te geven.” *Toma* stelt, dat “deze ontwikkeling voor vele “traditionelen” niet te pruimen [was]!”³³

Met betrekking tot de gijzelingsacties stelden zij dat “harde acties” zoals bij de Punt en in Bovensmilde te veroordelen zijn. Ook verschenen in dit maandblad scherpe berichten van Molukse politieke gevangenen. Deze groep riep op dat iedereen zijn eigen RMS-strijd moest naleven. Volgens hen “leeft” iedereen die hoop heeft, en wie geen hoop meer heeft is “dood”. Betreffende de gijzelingsacties kwam in dit bericht naar voren dat “de gevallen en de gevangenen voor de RMS-strijd, tenminste voor een doel hebben gevochten, een doel waar zelfrespect en nationaal beginsel aan vast kleeft.”³⁴ In 1982 werd met betrekking tot de verontrusting van het verdwijnen van het RMS-ideaal onder de Zuid-Molukse gemeenschap gezegd: “jongeren tonen zich als *ware* RMS-strijders, ook hun bloed heeft gestroomd en daarmee de fakkels voor een hevigere strijd overgenomen tot de verwezenlijking van een *Republik Maluku Selatan*.”³⁵

In het algemeen was *Toma* een kritisch blad dat nauwelijks tegengeluid duldde. In vele stukken keerden zij zich nadrukkelijk tegen de standpunten en manier van handelen van de Nederlandse regering, maar ook de “RMS-top in Nederland [was] een zeef en niet te vertrouwen.” Het blad benadrukte in iedere column dat de Nederlandse regering “kolonialistisch” van aard was en noemden hun beleid “verdeel-en-heers-politiek”. *Toma* liet zich kritisch uit jegens het Nederlandse volk dat weinig kennis bezit over het Zuid-Molukse probleem. Daarnaast was het blad in veel artikelen uiterst kritisch jegens de Nederlandse pers. De Nederlandse media stigmatiseerde door enkel Zuid-Molukkers in verband te brengen met criminaliteit.

Toma had een wisselend karakter met betrekking tot de toon in de gepubliceerde artikelen. Enerzijds werden de gijzelingsacties afgekeurd en was het niet de bedoeling om de RMS-strijd met kogels op te lossen. Anderzijds werd er dikwijls met lof gesproken over de jongens die hadden gestreden voor het ideaal van een vrije onafhankelijke staat. In het algemeen werden de gebeurtenissen in de jaren zeventig voornamelijk gezien als een logisch gevolg van het ongeschikte beleid van de Nederlandse regering. Het werd daarnaast benadrukt dat deze jongeren dit hebben gedaan als politieke vrijheidsstrijders – en niet als terroristen.

³³ “De situatie waarin wij zitten”, *Toma* 160. (januari 1980), 9.

³⁴ “Mena Muria” *Toma* 169. (oktober 1980), 11-12.

³⁵ *Toma*, 198/199/200: (april/mei/juni 1982).

3.2.2 *Tjengkeh*

Tjengkeh was een progressief onafhankelijk Moluks maandblad dat van 1978 tot 1986 werd uitgegeven in Nederland, en werd - net als *Toma* - geschreven voor en door Molukse gemeenschap. Het blad was gericht op het gehele Molukse volk. Het blad komt voort uit het streven om de Molukkers zelf aan het woord te laten in tegenstelling tot de Nederlandse pers tot nu toe had gedaan. De berichtgevingen waren volgens hen helder, eerlijk, zonder kritiek en stond los van een politieke stroming, waardoor *Tjengkeh* een belangrijke plaats innam als informatiebron. Het blad leverde een bijdrage aan de eenwording van de Molukse gemeenschap in Nederland en dacht actief mee over de bevrijding van het onderdrukte Molukse volk. Het maandblad bevatte columns, interviews en artikelen over politiek en identiteit, maar ook over culturele manifestaties zoals muziek en literatuur.³⁶

In het blad werd een groot aantal verschillende meningen uiteengezet rondom de Molukse bevrijdingsstrijd zoals die toentertijd in Nederland plaatsvond. In elke editie stonden artikelen over de RMS-strijd, die als onderdeel van de gezamenlijke Molukse (politieke) identiteit werd gezien. In het eerste nummer van *Tjengkeh* uit 1978 werd een interview met Sammy Pormes van het Bevrijdingsfront geplaatst waarin erkenning en waardering werd uitgesproken naar de jongeren die de gijzelingen hadden uitgevoerd. Hij stelde dat de functie van de Molukkers in Nederland minder van belang was voor de RMS-strijd, maar de strijd kon wel onder de aandacht worden gebracht door middel van deze acties. Pormes stelde: “Je kunt als kritiek aanvoeren dat hun keuze flut is. Maar keur je hun acties af zoals Pattimura dat deed, dan vervreemd je je van de brede onderstroom van de Molukse gemeenschap. Als je de problemen [van de jongeren] kent dan kan je alleen waardering voor ze hebben, want vanuit hun bewustzijn geven zij leven, terwijl wij alleen maar praten en om meer geduld vragen.”³⁷

In datzelfde nummer werd Pet Maturbongs van de jongerenorganisatie Anai Alifoeroe geïnterviewd. Met betrekking tot de gijzelingsacties stelde hij dat hij de acties in 1970 bij Wassenaar en in 1975 bij het Indonesisch Konsulaat goedkeurde en hij daar “100% achter stond”, omdat deze acties waren gericht op de werkelijke vijand, namelijk: Indonesië. Daarenboven apprecieerde hij elke gijzeling omdat het “toch onze eigen jongens [zijn]”, die je niet mag laten vallen.³⁸ Boetje Leatimia benoemde in *Tjengkeh* dat “het meest tragische was, dat de Molukse leiders bij de laatste gijzelingsacties niet eens meer de gevoelens van de jongeren naar buiten toe konden vertolken.”³⁹ Echter, Otto Matuslessy van de Permuda Masjarakat stelde dat hij het niet vond kunnen om mensen te gijzelen om een vrij land te willen. Volgens hem kon een minderheid zijn wil niet opleggen aan de meerderheid.⁴⁰

Ook waren er verschillende berichten die aantonen dat de acties zinvol waren met betrekking tot de toename van het politieke bewustzijn onder jongeren. In de derde editie van het maandblad *Tjengkeh*, dat in november 1978 verscheen, stelde de heer M.I. Mual dat hij nooit een negatief oordeel

³⁶ “Aan de lezer”, *Tjengkeh* 1, (mei 1978), 1.

³⁷ “Interview met: Sammy Pormes, Bevrijdingsfront”, *Tjengkeh* 1 (mei 1978), 4.

³⁸ “Interview met: Piet Maturbongs, Anai Alifoeroe”, *Tjengkeh*, 1 (mei 1978), 5.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

over de acties zal vellen; zij hebben het immers niet gedaan omdat zij het willen, maar omdat ze voor een gezamenlijk doel – de vrije RMS – hebben gestreden. Tevens noemde hij dat door de acties “veel slapende Molukkers wakker zijn gemaakt.”⁴¹

Overeenstemmend met de mening van de heer Mual werd in een editie uit 1979 door Fred Wattimena – één van de actievoerders bij Wassenaar (1970) – tevens een overwegend positieve appreciatie uitgesproken met betrekking tot de acties van de Molukse jongeren. Wattimena stelde dat hij waardering had voor de jongeren, aangezien zij zich hebben opgeofferd voor “onze zaak”. “Het is gewoon geweldig wat de jongeren gedaan hebben. Ik sta dan ook helemaal achter deze acties. De grote wilskracht van hen moet eigenlijk ook bij onze leiders aanwezig zijn. Als je iets wil bereiken moet je je er helemaal voor geven.”⁴²

Ook *Tjengkeh* besteedde net als *Toma* een aantal artikelen aan de eenzijdige benadering van de Nederlandse pers, vooral met betrekking tot de criminaliteit. In de editie van januari 1979 stond een artikel over discriminatie waarin wordt geschreven over de “racistische” pers: “als ze denken dat Zuid-Molukse jongeren iets uitgehaald hebben, komt dat met grote koeienletters in de krant te staan. Alle Zuid-Molukkers worden daardoor over één kam geschoren.”⁴³ In de meeste gevallen hadden de Nederlandse media alleen belangstelling als het om incidenten ging.

In *Tjengkeh* werden uiteenlopende perspectieven en meningen belicht. Alhoewel het karakter van dit blad minder radicaal dan *Toma* was, stelde het blad het belang van de strijd aangaande de een onafhankelijke Molukse staat centraal.

3.2.3 De Zuidmolukker

De Zuidmolukker was de Nederlandstalige variant van de Molukse *Menia Moeria* – het voorlichtingsblad van de RMS. Het maandblad *De Zuidmolukker* verscheen van 1971 tot 1976 en werd samengesteld door Molukse jongeren. Het blad was opgebouwd uit artikelen die vooral gericht waren op het politieke aspect – de RMS-strijd – van de Zuid-Molukse gemeenschap. Net als *Toma* uitte het maandblad voornamelijk kritiek op de Nederlandse regering en het beleid dat zij voerde. Er werd in bijna elk artikel kritiek geuit op het Nederlandse beleid met “haar koloniale mentaliteit” dat er volgens hen erop gericht was om het RMS-ideaal uit te laten sterven.

In *De Zuidmolukker* verscheen een aantal artikelen over de oorzaken van de gijzelingsacties. In een artikel werd benoemd dat de actie in Wassenaar (1970) “succes” heeft gehad, aangezien de wereld op die manier wist dat het RMS-ideaal bestond. De dood van de Wassenaarse politieagent noemde het blad “tragisch”.⁴⁴ In een ander artikel over criminaliteit werd gesteld dat *De Zuidmolukker* het Zuid-Molukse geweld niet wil verdedigen, maar dat ze zich wel zorgen maakte om de abnormale

⁴¹ “Grafbedekking zes slachtoffers de Punt”, *Tjengkeh* 3, (november 1978), 3.

⁴² “We moeten eerst leren kritiek te accepteren”, *Tjengkeh* 6, (mei 1979), 7.

⁴³ “Zijn bruine mensen per definitie Molukkers?”, *Tjengkeh* 9, (januari 1979), 5.

⁴⁴ “De RMS, een feitelijke toestand” *De Zuidmolukker* 6 (augustus 1971), 1-2.

omstandigheden van de Zuid-Molukkers. De jongeren leefden namelijk in twee werelden en de verplaatsing naar een andere wereld kan “evenwichtsstoornissen tot gevolg hebben, die kunnen leiden tot criminele handelingen.”⁴⁵ Zij stelden: “dat zulks moet gebeuren ten koste van een volk dat immer zijn trouw heeft getoond aan Nederlands gezag en de Nederlandse wetten, is voor ons onaanvaardbaar.”⁴⁶

Een aantal artikelen gingen over de onderliggende oorzaken van de acties. De Zuid-Molukse gemeenschap had vaak geprobeerd om het ideaal op een vreedzame manier te verwezenlijken, maar dit leidde tot teleurstellende resultaten door de Nederlandse regering. Een gewapende actie was daarom “onvermijdelijk”. De actie in Wassenaar was voor de jongeren een duidelijk antwoord op de “beledigende en provocerende houding welke zowel Nederland als Indonesië ten aanzien van onze idealen nemen”.⁴⁷ Ook in de editie in november 1971 wordt vastgesteld dat de politieke actie in Wassenaar een “antwoord op de politieke daad van de Nederlandse regering [was] om de Zuidmolukkers 20 jaren in het verleden naar Nederland over te brengen”.⁴⁸

Daarnaast werd in het artikel “ten overvloede” benadrukt dat de jongeren als “vrijheidsstrijders of patriotten” moeten worden beschouwd.⁴⁹ Ook verschijnt een aantal artikelen over de Nederlandse communicatiemedia die Molukse gemeenschap “ten onrechte stigmatiseert.”⁵⁰

In *De Zuidmolukker* werd in de artikelen veel aandacht besteed aan de manifestatie van de RMS in Nederland. In ieder artikel over de gijzelingsacties wordt benadrukt dat de acties een politieke achtergrond hadden. In het maandblad wordt net als in *Toma* en *Tjengkeh* veel kritiek geuit op de Nederlandse media.

3.2.4 ICCANbrief

ICCANbrief was een blad van de Stichting ICCAN, die zich inzette voor de bevordering van het contact tussen de Molukkers en Nederlanders. Dit blad werd van 1968 tot 1976 uitgegeven en verscheen vier keer per jaar. In dit Molukse blad waren de artikelen voornamelijk gericht op sociale belangen van de Zuid-Molukse gemeenschap in Nederland. *ICCANbrief* verschilt met voorgaande tijdschriften, omdat het zich in mindere mate bezighield met de politieke aspecten. Het blad behelsde minder politieke pamfletten en bevatte – naast Molukse geschiedenisverhalen – nieuwsartikelen over alledaagse bezigheden zoals bepaalde stichtingen, woonoorden en sportgebieden.

Met betrekking tot de gijzelingsacties stelde het blad zich gematigder en kritischer op. Zo werd in het nummer uit juni 1973 genoemd: “We mogen rustig stellen dat de overval in Wassenaar een enorme schok betekende voor de gehele Zuidmolukse bevolking hier te lande. Er is sedertdien in de

⁴⁵ “Criminaliteit”, *De Zuidmolukker* 5 (juli 1971), 6.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷ “De Zuid-Molukse gemeenschap”, *De Zuidmolukker* 5 (juli 1971).

⁴⁸ *De Zuidmolukker* 8 (november 1971).

⁴⁹ “Criminaliteit”, *De Zuidmolukker* 5 (juli 1971), 6.

⁵⁰ “Zuidmolukkers en criminaliteit”, *De Zuidmolukker* 6 (augustus 1971), 6.

Zuidmolukse samenleving veel veranderd. Het politieke bewustzijn heeft duidelijker vorm gekregen en de vraag naar de eigen identiteit komt sterk naar voren.”⁵¹ Met betrekking tot de treinkaping in Wijster (1975) noemde *ICCANbrief* dat deze “schokkende gebeurtenissen” tot “ernstig nadenken” hebben geleid.⁵² Hoewel de andere tijdschriften ook het gebruik van geweld afkeuren, lijkt dit blad nadrukkelijker en kritischer te zijn.

Net als de andere bladen beargumenteerde *ICCANbrief* dat het door de acties opviel dat de Nederlandse bevolking zich niet bewust was van de geschiedenis van de Molukse minderheidsgroepering. Zij riepen op om betere kennis te vergaren over deze groepering, aangezien anders “afschrikwekkende tonelen” in de toekomst zouden gaan plaatsvinden. Tegelijkertijd stelde *ICCANbrief* dat ze begrip hadden voor de moeilijkheden die de Nederlandse overheid ervoer door de “eisen van de Zuid-Molukkers”.⁵³ Zij benoemden dat de “idealistische doeleinden” lastig samen konden gaan met de “praktische politiek”. Het blad sprak begrip uit voor de Nederlandse overheid en erkende dat het een lastig haalbaar “ideaal” was. Daarin verschilde *ICCANbrief* met de andere bladen.

Echter, net als in de andere bladen werden in *ICCANbrief* ook artikelen geplaatst met betrekking tot het geloof in de erkenning van en terugkeer naar een vrije Molukse staat. Het is opvallend dat *ICCANbrief* de oorzaken van de Zuid-Molukse problematiek ook aan andere zaken wijdde dan alleen aan de houding en het beleid van de Nederlandse regering. In het artikel “Einde of Nieuw begin”, beargumenteerde auteur Hartman dat om een einde te kunnen maken aan de onrust, inzicht moet worden verschaft in het “existentiële verschil tussen de belevingswereld van de Zuid-Molukken en die van de Nederlander” en de botsende cultuurpatronen.⁵⁴ In *Toma* en *De Zuidmolukker* werd juist benadrukt dat de onrust enkel werd veroorzaakt door de politieke problemen. De sociale factor werd buiten beschouwing gelaten.

3.3 Deelconclusie

Er werd veel geschreven over de gijzelingsacties in Nederlandse kranten. Zoals Schmid en de Graaf beargumenteerden, verschenen er door de gijzelingsacties achtergrondverhalen over de problematiek van de Zuid-Molukse gemeenschap, waardoor er enigszins begrip ontstond. Echter, veel kranten stelden zich eenzijdig negatief op. Door negatieve berichtgeving over het geweld ten tijde van de Molukse gijzelingsacties ontstond ook een negatieve betekenisgeving. In de Molukse bladen werd meerdere keren gewezen op deze eenzijdige interpretatie. De constante negatieve of eenzijdige beeldvorming in de Nederlandse kranten kan ertoe hebben geleid dat de Molukse gemeenschap hun politieke lot wilde benadrukken in eigen Molukse bladen.

⁵¹ *ICCANbrief* 1, (juni 1973).

⁵² “Van Wassenaar tot Wijster”, *ICCANbrief* 3, (december 1975), 3.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ “Einde of Nieuw begin”, *ICCANbrief* 2-3, (november 1976), 4-5.

De verschillende Molukse bladen tonen aan hoe verscheiden de Zuid-Molukse bevolkingsgroep was in Nederland, waardoor er niet over één Molukse visie kan worden gesproken. Deze differentiatie werd in Nederlandse kranten echter niet benoemd. Een groot aantal artikelen in Molukse bladen verantwoordden de gijzelingsacties en tonen er begrip voor, aangezien de strijd voor het RMS-ideaal als legitiem werd beoordeeld. De nationalistische strijd was namelijk onderdeel van hun politieke identiteit. De aandacht die de Molukse kwestie door de acties kreeg werd als positief ervaren. Het gebruik van het geweld werd echter niet verdedigd. *Toma* en *De Zuidmolukker* spraken zich radicaler uit dan *Tjengkeh* en *ICCANbrief*. Elk Moluks blad legde de nadruk op de Molukse jongeren als ‘politieke vrijheidsstrijders’ – en niet als ‘terroristen’ zoals Nederlandse kranten de jongeren noemden. Volgens Molukse bladen verdienen ze respect aangezien ze zich hadden ingezet voor een gemeenschappelijk doel, namelijk: de vestiging van de RMS.

4 De jaren tien

In dit hoofdstuk staan de Nederlandse en Molukse bladen in de jaren tien centraal. Ruim veertig jaar is verstreken sinds de eerste gijzelingsactie plaatsvond. Hoewel de politieke identiteit nog steeds belangrijk is, concludeert Fridus Steijlen, dat de strijd om het RMS-ideaal veranderd is in een etnisch symbool. Het RMS-ideaal wordt gedeeld door een kleine minderheid.⁵⁵ Nederlandse en Molukse kranten spraken tevens minder over de gijzelingsacties, aangezien de kwestie minder urgent was geworden.

4.1 Nederlandse kranten

In de jaren tien verschenen er zowel positieve als negatieve berichten over de betekenisgeving van de Molukse gijzelingsacties. Kwantitatief gezien waren er in de periode 2010-2010 489 krantenartikelen over ‘treinkapingen’, 627 over de ‘gijzelingsacties’ en 1164 over ‘Molukse acties’.⁵⁶ De krant *Dagblad van het Noorden* – voorheen *Nieuwsblad van het Noorden* – plaatste in de jaren tien de meeste berichtgevingen over de gijzelingsacties. Eén artikel bevatte enkel een opsomming van de acties in de jaren zeventig, waarin werd vermeld hoeveel geweld was gebruikt zonder een historische context te geven.⁵⁷ Verder verschenen er in deze krant voornamelijk verdiepende artikelen, zoals: “Treinkaping nog altijd open zenuw”. In dit artikel stond dat de gijzelingsacties het “terrorisme even plotseling als meedogenloos in de eigen achtertuin brachten” en “na veertig jaar nog altijd een open zenuw” zijn. Ook het Molukse perspectief werd beschreven: Molukkers namen het op voor “‘hun jongens’ die met verkeerde middelen [zich] inzetten voor de goede zaak: de RMS”, zoals [...] beloofd door de Nederlandse regering”.⁵⁸ In 2017 verscheen opnieuw een artikel over de “drijfveren” van de Molukse problematiek. Het artikel benoemde dat de gijzelingsacties van de jaren zeventig niet gericht waren om te doden - zoals het terrorisme -, maar juist om een gesprek af te dwingen en aandacht te vragen voor hun situatie.⁵⁹

In het artikel “Molukkers: Rijk, negeer ons niet” uit 2017 werd een boodschap van de president John Wattilete van de RMS verkondigd dat het tijd was dat de Nederlandse regering zijn fouten toegaf, want: “De wonden uit de jaren zeventig zijn nog altijd niet geheeld. „Niet binnen de Molukse gemeenschap en ook niet binnen de Nederlandse gemeenschap.”” In de krant stond verder dat de kans op geweld daardoor aanwezig was: “We praten de acties van toen niet goed, maar we begrijpen waarom er destijds voor gekozen is. Het geweld was het gevolg van legitieme verzoeken van de Molukse gemeenschap.” Volgens Wattilete wil niemand dat het opnieuw tot geweld leidt, maar een voedingsbodem voor geweld bestaat nog altijd.⁶⁰

⁵⁵ Fridus Steijlen, “Van ideaal tot symbool. Moluks nationalisme in Nederland 1951-1994”, (Uitgeverij het Spinhuis, Amsterdam, 1996).

⁵⁶ Geraadpleegd via: Koninklijke Bibliotheek

⁵⁷ “Molukse acties: veel geweld”, *Dagblad van Noorden* (06-06-2012).

⁵⁸ Jon van Schilt, “Treinkaping nog altijd open zenuw”, *Dagblad van Noorden* (03-06-2013).

⁵⁹ Maxime Smit, “Moluks verhaal is actueel” *Dagblad van het Noorden* (09-09-2017).

⁶⁰ Maaïke Wind, “Molukkers: Rijk, negeer ons niet” *Dagblad van het Noorden* (12-06-2017).

In een artikel uit 2018, geschreven door Miranda ten Wolde, werden de achtergronden van de Molukse acties besproken. De nauw betrokken Molukse Noes Solisa werd geïnterviewd. Hij geloofde dat “zulke acties vandaag de dag niet meer kunnen plaatsvinden”. Hij vond het moeilijk om het in termen van positief of negatief te definiëren, maar de treinkapingen hebben “de boel wel wat opgerekt”. Het leidde volgens hem zowel bij de Molukse gemeenschap als de Nederlandse overheid tot bewustwording en tot minder isolatie.⁶¹

Ook werd in *Dagblad van het Noorden* een opinie uiteengezet waarin excuses werden gevraagd aan Nederland. In dit artikel werd gesteld dat de oorzaak van de “Molukse woede” en hun politieke lot nog steeds niet wordt begrepen. Het artikel concludeerde dat de Molukse gemeenschap om die reden enkel werd geassocieerd met de gijzelingen in de jaren zeventig.⁶²

In *Trouw* verschenen ook artikelen over de gijzelingsacties uit de jaren zeventig. In een kritisch interview kwam naar voren op welke manier jonge Molukse Nederlanders hun identiteit en het vrijheidsideaal beschouwen. De “politiek getinte treinkaping” werd in het artikel in verband gebracht met “het belazeren door de Nederlandse overheid”. De geïnterviewde stelde dat “de acties uitgevoerd werden omdat de Zuid-Molukkers niet werden gehoord” en omdat “de overheid ze in de steek had gelaten”. Hij stelde in de krant dat hij zijn leven zou geven voor de Molukse zaak. Een andere Molukse Nederlander stelde: “Ik snap de negatieve reacties - over de treinkapingen en gijzelingen in de jaren '70 - van de meeste Nederlanders wel. Het is onwetendheid over onze geschiedenis en de gevolgen hiervan. Het begon toen Nederlanders ons koloniseerden en niet andersom.” De “gewelddadige acties” van toen pasten in die tijdsgeest.⁶³

In het krantenartikel “Moluks geweld valt niet goed te praten” in *Trouw* stelde de auteur echter dat het “wellicht begrijpelijk is dat de kapers als helden worden gezien”, maar dat de historische context en de behandeling van Molukkers - “een schandvlek in de naoorlogse geschiedenis van Nederland” -, “het gewelddadig terrorisme” niet kan rechtvaardigen. Zij radicaliseerden door “wat zij beschouwen als niet nagekomen beloften van de Nederlandse staat” met betrekking tot de RMS.⁶⁴

In *NRC Handelsblad* werd een adequate uiteenzetting gegeven over de moeilijke geschiedenis van de Molukkers en de “slechte behandeling” door de Nederlandse overheid.⁶⁵ In *Het Parool* verscheen een artikel, genaamd “Molukkers waren oorlogshelden”, waarin de Molukse geschiedenis werd beschreven. Naar voren kwam dat de Molukkers “zeer slecht waren behandeld” door Nederland. Daarnaast werden de treinkapingen niet goedgekeurd, maar ze werden wel begrepen.⁶⁶ Het artikel “Molukse kapingen” in *Het Parool* stelde dat er door de historische context in acht te nemen niets kon

⁶¹ Miranda Ten Wolde, “Geweld was niet de juiste keuze”, *Dagblad van het Noorden* (13-03-2018).

⁶² “Opinie: Molukse kwestie: excuses voor ontkenning dat Nederland de zaak fout inschatte”, *Dagblad van het Noorden* (13-02-2020).

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ “Moluks geweld valt niet goed te praten”, *Trouw* (13-06-2017).

⁶⁵ Frank Vermeulen, “Deze wijken zijn van ons, klaar; Molukkers in Nederland” (24-04-2019).

⁶⁶ Theodor Holman, “Molukkers waren oorlogshelden”, *Het Parool* (07-07-2018).

worden gerechtvaardigd aangezien het “absurde acties” waren, maar de context wel een nuance aanbracht omdat het “iets [werd] om over na te denken”.⁶⁷

Er verschenen ook negatieve berichtgevingen. Een opvallend artikel verscheen in 2016 in *NRC Handelsblad*: “Nu is er IS, toen had je RAF en Molukkers”, geschreven door Wilmer Heck, waarbij een vergelijking werd getrokken tussen IS en “Molukse terreur” in de jaren zeventig. In het artikel werd uiteengezet op welke manier toentertijd “geradicaliseerde Molukkers zich bedrogen voelden na vermeende Nederlandse beloftes”. In het artikel werd geen achtergrondinformatie verschaft over de geschiedenis van de Molukkers.⁶⁸ Dit artikel veroorzaakte woede bij een groot aantal Molukse en Nederlandse lezers en leidde tot bedreigingen aan de auteur.

In *De Telegraaf* verschenen de minste berichten met betrekking tot de gijzelingsacties. In een artikel uit juni 2018, stelde de auteur dat bij de “kapingskwesitie” dikwijls de vraag ontbrak waarom de Molukkers overgingen tot deze acties. Hij stelde: “de Molukkers hebben zich laten beetnemen door een verzameling Nederlandse politici die, in plaats van de partijen die nu in de rechtbank staan, daar hadden moeten staan.”⁶⁹

Elsevier Weekblad publiceerde een themanummer over terrorisme in Nederland. Ook de Molukse gijzelingsacties werden besproken. De “ware aard” van het terrorisme was volgens het blad “iedereens schrik aanjagen; de hele samenleving veranderen in een schootsveld van extremisme.” *Elsevier Weekblad* maakte gebruik van opmerkelijk taalgebruik: “Terrorisme is ook in Nederland dodelijk ernstig. [De treinkapers] schoten zonder pardon de treinmachinist dood om te bewijzen dat ze niet grappig waren.” Een uitgebreide omschrijving van het verloop van de treinkapingen stond centraal - echter, de historische context werd niet beschreven.⁷⁰

4.2. Molukse bladen

4.2.1 *TifaMagazine*

Het *TifaMagazine* is een onafhankelijk Moluks online blad dat sinds 2012 bestaat. Het blad heeft het doel om de lezers te informeren over nieuws uit de Molukken en over de internationale Molukse gemeenschap. *TifaMagazine* plaatst korte columns en artikelen over Molukse geschiedenis, cultuur en politiek. Tevens worden gebeurtenissen van de Molukse gemeenschap in Nederland besproken.

Over de gijzelingsacties verschenen in de jaren tien een tiental berichten. In de meeste berichten lag de focus op de jaarlijkse herdenkingen van de gestorven Molukse actievoerders in de jaren zeventig. De reacties van de lezers waren overwegend positief met betrekking tot de gijzelingsacties: ze hadden respect voor de actievoerders die hun leven hadden gegeven.⁷¹

⁶⁷ “Molukse kapingen”, *Het Parool* (22-05-2017).

⁶⁸ Wilmer Heck. “Nu is er IS, toen had je RAF en Molukkers”, *NRC Handelsblad* (16-08-2016).

⁶⁹ J. Prins. “Molukkers in de steek gelaten”, *De Telegraaf* (01-06-2018).

⁷⁰ “Dit is geen grap”, *Elsevier Weekblad* 45, (08-11-2014).

⁷¹ “Herdenking treinkaping De Punt”, *TifaMagazine* (juni 2019).

Daarnaast concentreerden de berichten zich op de rechtszaak die was aangespannen tegen de Nederlandse staat vanwege de harde beëindiging van de kaping De Punt (1977).⁷² Uit de berichten van *TifaMagazine* kwam naar voren dat het blad streeft voor gerechtigheid voor de actievoerders indertijd. Uit de reacties van de lezers was te merken dat er negatieve appreciatie was jegens het handelen van de Nederlandse staat tijdens deze treinkaping.

Het Molukse onafhankelijke blad *TifaMagazine* vormt geen expliciete mening wat betreft de gijzelingsacties in de jaren zeventig. Het tiental berichten die verschenen waren terughoudend van karakter.

4.2.2 Maluku4Maluku

Maluku4Maluku is een stichting die zich sinds 2018 inzet voor de Nederlandse ex-K.N.I.L.-militairen en hun gezinnen. Ze staan voor de Molukse volksbeweging in Nederland en zijn de “grootste belangenbehartiger” van de eerste generatie. Op het online platform van de stichting worden uitgebreide opiniestukken, artikelen en columns geplaatst over de geschiedenis, cultuur, politiek, en over de gerechtigheid voor de eerste generatie Molukkers in Nederland.

Wat betreft de gijzelingsacties, verscheen een aantal uitgebreide artikelen over de gijzelingsacties. Ook werd de betekenisgeving en identificatie met de gijzelingen benoemd. Er verscheen een column, waarin werd beargumenteerd op welke manier begrip was ontstaan voor de gijzelingsacties. De auteur van het artikel stelde dat de wond bij de Molukse gemeenschap nog vers was. In het artikel stond echter dat “Nederland het Molukse verzet in de zeventiger jaren zelf in de hand heeft gewerkt”. De auteur van de column noemde dat “het verhaal achter de kapingen in de vergetelheid is geraakt”, wat een probleem is, omdat om deze reden mensen geen begrip kunnen opbrengen.⁷³

In een ander artikel werd genoemd dat niemand in de Molukse gemeenschap de eerste treinkaping in Wijster en de gijzeling van de school in Bovensmilde met gejuich begroette. Echter, de treinkaping in 1978 bij De Punt wordt minder negatief beoordeeld: “Onze jongens zijn als honden afgemaakt, terwijl ze voor Nederland hebben vermoord”.⁷⁴ Meermalen werd begrip gevraagd voor de gijzelingsacties, zoals ook in een ander artikel werd benadrukt: “Hoewel die acties helemaal niet zijn goed te praten, begreep ik ze wel”.⁷⁵

Eenzelfde boodschap werd verwoord in *Maluku4Maluku*, namelijk “dat de vreselijke acties” van de jaren zeventig niet goed te praten zijn. Het was volgens hen echter wel te begrijpen. *Maluku4Maluku* probeert zich in te zetten voor de zoektocht naar erkenning.⁷⁶ “Diepgewortelde gevoelens van benadeling” en de “Spartaanse omstandigheden in de kampen” hebben geleid tot de

⁷² “Mariniers verhoord over kaping De Punt in 1977.” *TifaMagazine* (25-09-2017).

⁷³ “Ik begreep niets van mijn held Tahamata”, *Maluku4Maluku* (14-10-2018).

⁷⁴ “Juliana zou het wel regelen”, *Maluku4Maluku* (4-11-2017).

⁷⁵ “Rauw en onalledaags: het leven van Leo Reawaruw”, *Maluku4Maluku* (26-06-2018).

⁷⁶ “Hoop (respectloosheid tijdens herdenking)”, *Maluku4Maluku* (12-06-2018).

reactie van Molukse jongeren in de jaren zeventig. Het wantrouwen en de wrok jegens de Nederlandse staat was, volgens het blad, niet minder geworden.⁷⁷

Het Molukse online platform *Maluku4Maluku* vormde een explicietere mening wat betreft de gijzelingsacties in de jaren zeventig. Zij streefden naar gerechtigheid en begrip voor de acties.

4.3 Deelconclusie

Ook in de jaren tien verschenen krantenartikelen over de Molukse gijzelingsacties. In zowel (regionale) kwaliteitskranten als in populaire kranten werden artikelen geplaatst over de betekenisgeving aan deze acties. Hoewel er differentiatie bestaat tussen verschillende artikelen, is de toon vergeleken met de jaren zeventig gematigder en genuanceerder. In een groot aantal artikelen kwam het Molukse perspectief naar voren. Nederlandse kranten benadrukten dikwijls de historische achtergrond van de acties.

Alhoewel aanzienlijk minder, verschenen net als in de jaren zeventig artikelen die enkel wezen op de gewelddadigheden – zoals in *Dagblad van het Noorden* en *Elsevier*. In *NRC Handelsblad* werd zelfs een vergelijking gemaakt tussen de Molukse acties en het hedendaagse terrorisme. Het gebruik van termen als ‘terrorisme’ wordt door Molukkers vermeden.

In de jaren tien is het aantal Molukse bladen geringer. De berichtgevingen in *TifaMagazine* en *Maluku4Maluku* over de gijzelingsacties gingen vooral over de rechtszaak tegen de Nederlandse staat en over de herdenkingen van de gestorven actievoerders in de jaren zeventig. Net als in de jaren zeventig komt naar voren dat de meeste Molukkers nog altijd achter de acties stonden, alhoewel het gebruik van geweld nadrukkelijk werd afgekeurd. De Molukse bladen pleitten nadrukkelijk voor begrip, gezien de omstandigheden waarin de acties indertijd hebben plaatsgevonden. Er werd echter minder strijdbare taal gebruikt. In een aantal columns komt naar voren dat er een enigszins negatieve betekenisgeving bestaat. Zoals Fridus Steijlen beargumenteerde, kan dit worden verklaard doordat de betekenis van het RMS-ideaal is veranderd. De politieke identiteit was nog steeds belangrijk, maar werd gedeeld door een kleine minderheid. Het RMS-ideaal was door de tijd heen veranderd in een etnisch symbool. Ook in de Molukse kranten werd deze verschuiving van betekenisgeving weerspiegeld.

⁷⁷ “De behandeling van de Molukse veteranen verdient nader onderzoek”, *Maluku4Maluku* (25-04-2019).

5 Conclusie

In de jaren zeventig van de twintigste eeuw vond in Nederland een aantal Molukse gijzelingsacties plaats. Zowel de Nederlandse als de Molukse kranten en nieuwsbladen schreven veelvuldig over deze acties. Via een kwalitatieve krantenanalyse is betracht de volgende vraag te beantwoorden: “In hoeverre bestaat er positieve of negatieve betekenisgeving en identificatie onder Molukkers in verschillende periodieken met betrekking tot de gijzelingsacties?” Kranten uit de jaren zeventig van de vorige eeuw en kranten uit de jaren tien van de eenentwintigste eeuw zijn geanalyseerd en met elkaar vergeleken.

Naar voren is gekomen, dat in de jaren zeventig een groot aantal berichtgevingen met achtergrondanalyses in de Nederlandse kranten verscheen. In het algemeen werden de gijzelingsacties overwegend negatief beoordeeld. De Molukse kranten geven een gedifferentieerder beeld. Het geweld werd afgekeurd, maar er werd met lof gesproken over de jongeren die hadden gestreden voor het gezamenlijke doel.

In de jaren tien was het accent in de berichtgeving met betrekking tot de Zuid-Molukse gijzelingsacties in zowel Nederlandse als Molukse kranten duidelijk verschoven. Veel aandacht ging uit naar de beladen en discutabele rol die de Nederlandse regering ten tijde van de acties had gespeeld. Opvallend is ook de ruimte die in de artikelen werd gereserveerd voor de historische contextualisering en duiding. De Nederlandse kranten zijn in de jaren tien dichter bij het perspectief van de Molukse kranten komen te staan. In Molukse bladen werd nog steeds gepleit voor begrip voor de daders. Daarin kwam naar voren kwam dat niet het middel maar wel het doel positief geapprecieerd werd.

Geconcludeerd kan worden dat de betekenisgeving van de gijzelingsacties in de verschillende periodieken in bepaalde opzichten is veranderd. In de jaren zeventig werd in de Nederlandse kranten en de angst en ontredde benadrukt: de identificatie van buitenaf was overwegend negatief. Hoewel de Molukse bladen onderling verschilden, werd in de meeste Molukse bladen begrip voor de gijzelingsacties benadrukt. Er was overwegend sprake van positieve identificatie. In de jaren tien van deze eeuw identificeerden de Molukkers zich op eenzelfde manier met de gijzelingsacties. Echter, deze betekenisgeving werd in een minder strijdbare taal verwoord. Dit kan worden verklaard vanuit het feit dat de steun aan het RMS-ideaal door de tijd heen was veranderd. Nog een kleine minderheid hing dit ideaal aan.

Dit onderzoek heeft een bijdrage geleverd aan het inzicht over de perspectieven van de Nederlandse en Molukse gemeenschap ten aanzien van de gijzelingsacties in twee verschillende periodieken. Het is van essentieel belang om meerdere perspectieven in acht te nemen om gebeurtenissen in de historische context te plaatsen. Op die manier kan een volledig beeld van een historische gebeurtenis worden gevormd. Tevens toont dit onderzoek aan dat een kritische houding moet worden aangenomen jegens de berichtgevingen in de media, aangezien naar voren kwam dat de media niet altijd neutraal zijn. Dit onderzoek betreft een kleinschalig onderzoek naar betekenisgeving in een aantal kranten en nieuwsbladen. Het aantal krantenartikelen kan in vervolgonderzoek worden uitgebreid.

Aanvullend onderzoek kan worden gedaan via andere bronnen en via andere methoden, zoals bijvoorbeeld via interviews met personen die bij deze gijzelingsacties, op verschillende niveaus, betrokken waren. Op deze manier kan een nog completer beeld van de betekenisgeving aan de gijzelingsacties verkregen worden.

6 Bibliografie

“Naweeën, kamerstukken, verslagen. 1976-1979. “Boodschap aan het Nederlandse volk, De Vrije Zuidmolukse Jongeren Mena Muria”. In: Archief Henk Molleman, inv. nr. 95: Stukken betreffende de gijzelingen. 1976-1979. *Internationaal Instituut voor de Sociale Geschiedenis*, Amsterdam.

Bootsma, Peter. *De Molukse Acties. Treinkapingen en gijzelingen 1970-1978*. Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2015.

Huddy, Leonie., ‘From social identity to political identity: a critical examination of social identity theory’, in: *International Society of Political Psychology* 22 (2001).

Schmid, Alex. P., Janny de Graaf, F. Bovenkerk, L. Bovenkerk-Teerink en L. Brunt. *Zuidmoluks terrorisme, de media en de publieke opinie*. Amsterdam: Intermediair, 1982.

Smeets, Henk en Fridus Steijlen. *In Nederland gebleven. De geschiedenis van Molukkers 1951-2006*. (Amsterdam/Utrecht: Bert Bakker), 2006.

Steijlen, Fridus. “Van ideaal tot symbool. Moluks nationalisme in Nederland 1951-1994”, Uitgeverij Het Spinhuis: Amsterdam, 1996.

Tosh, John., *The pursuit of history: Aims, methods and new directions in the study of modern history* Harlow: 2010.

Geraadpleegde krantencollecties

Archief Delpher en Koninklijke Bibliotheek

Het Parool

Nieuwsblad van het Noorden

De Tijd

HP

Trouw

De Telegraaf

Elseviers Magazine

Vrij Nederland

NRC Handelsblad

TifaMagazine

Maluku4Maluku

Archief Internationaal Instituut voor de Sociale Geschiedenis

Toma

Tjengkeh

De Zuidmolukker

ICCANbrief